

disse navem, tamquam Italiam peteret. scripsitque haec Tiberio. neque nos originem finemve eius rei ultra comperimus.

XI. Exitu anni, diu aucta discordia Consulum erupit. nam Trio, facilis capessendis inimicitiiis, et foro exercitus, ut *segnem Regulum ad opprimendos Seiani ministros*, oblique perstrinxerat. ille, nisi lacerassetur, modestiae retinens, non modo retudit conlegam; sed, ut *noxium coniurationis*, ad disquisitionem trahebat. Multisque Patrum orantibus, ponerent odia in perniciem itura, mansere infensi ac minitantes, donec magistratu abirent.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSV DIVI AVGVSTI

A N N A L I V M

LIBER SEXTVS.

BREVIARIVM LIBRI.

CAP. 1. *Tiberii foedae libidines.* 2. *In Seiani et Liviae memoriam saevitur. Togonii adulationem Princeps inridet.* 3. *Gallionis increpat et punit. Paconianus.* 4. *Latiaris. Dissidium Consulum sedat Maximus.* 5. *Colla Messallinus accusatus.* 6. *Tiberii confessio. Tyrannorum occulta supplicia.* 7. *Caecilianus, Servacus, Thermus damnati. Delationes crebrae.* 8. *M. Terentius, ob Seiani amicitiam accusatus, egregie*

et libere se defendit, et 9. absolvitur. Vestilius se interimitt. Plures gregatim accusati.

10. L. Pisonis P. V. mors et funus. 11. Praefecturae urbis origo et progressus. 12. De Sibyllinis carminibus consultatio. 13. Seditio Romae ob gravitatem annonae coercita. 14. Equites Romani coniurationis crimine cadunt.

15. Germanici filiae L. Cassio et M. Vinicio locatae. 16. Foeneratores accusati. repressae usurae. 17. Liberalitate Caesaris fides refecta. 18. Iterum accusationes maiestatis et 19. omnes societatis cum Seiano rei necati.

20. C. Caesar Claudiam ducit. Tiberii praesagium de Ser. Galba. 21. Ars Chaldaea. Thrasyllus. 22. De fato dubitatio. 23. Asinius Gallus obit. Mors Drusi miseranda. 24. In eum atrox Tiberii animus. 25. Agrippina perit inedia. 26. Cocc. Nerva sponte vita decedit. 27. Mors Aelii Lamiae, Flacci Pomponii, M. Lepidi.

28. Phoenix in Aegypto visa. Super ea narrationes et iudicia. 29. Labeo sponte moritur, invidiam amoliente Tiberio. Scaurus damnationem anteit. 30. Varii cives urbe exacti. Gaetulicus mira fiducia evadit.

31. Parthis Artabanum amoturis et petentibus Regem Tiberius dat Phrahatem et, 32. hoc mortuo, Tiridatem destinat. Orienti Vitellium praeficit. 33 — 35. Parthos Armenii invadunt; hos Albani Hiberique Thessalis orti iuvant. 36. Artabano in Scythiam profugo 37. Tiridates sufficitur. 38. Romae Tiberius saevire pergit. 39. Poppaeus Sabinus obit.

40. Mors Vibuleni Agrippae, Tigranis, Aemiliae Lepidae. 41. Clitas Cappadoces, Regi suo rebelles, reprimit Trebellius. 42. Tiridates insigne regium accipit, 43. mox Procerum dissidio pellitur, 44. Artabano restituto.

45. *Grave incendium Romae Tiberius liberalitate mitigat. Macro Caligulam captat.* 46. *Tiberius de successore deliberat. eius praesagium de Caligula. Morbum dissimulat.* 47. *Acutia damnatur. Albucilla impietatis in Principem defertur.* 48. *Arruntius taedio temporum venas resolvit.* 49. *Papinius se praecipitat.* 50. *Tiberius defectionem suam tegit, Chariclis medici astu compertam. Finit oppressus.* 51. *Eius varii casus et mors. Gesta haec annis circiter sex*

CN. DOMITIO. M. FVRIO CAMILLO
SER. SVLPICIO GALBA. L. CORNELIO SVLLA
PAVLLO FABIO. L. VITELLIO
C. GESTIO GALLO. M. SERVILIO RVFO
Q. PLAVTIO. SEX. PAPINIO
CN. ACERRONIO. C. PONTIO COSS.

Cn. Domitius et Camillus Scribonianus Consulatum inierant, cum Caesar, tramisso, quod Capreas et Surrentum interluit, freto, Campaniam praelegebat, ambiguus, an urbem intraret, seu, quia contra destinaverat, speciem venturi simulans: et saepe in propinqua degressus, aditis iuxta Tiberim hortis, saxa rursus et solitudinem maris repetiit, pudore scelerum et libidinum: quibus adeo indomitis exarserat, ut, more Regio, pubem ingenuam stupris pollueret, nec formam tantum et decora corpora, sed in his modestam pueritiam, in aliis imagines maiorum, incitamentum cupidinis habebat. tuncque primum ignota ante vocabula reperta sunt, *sellariorum* et *spintriarum*, ex foeditate loci ac multiplici patientia. praepositique servi, qui quaerent, pertraherent, dona in promptos, minas adversus abnuentes: et, si retinerent propinquus aut parens, vim, raptus, suaque ipsi libita, velut in captos, exercebant.

H. At Romae, principio anni, quasi recens cognitis Liviae flagitiis, ac non pridem etiam punitis, atroces sententiae dicebantur, in effigies quoque ac memoriam eius, et *bona Seiani ablata aerario, ut in fiscum cogerentur*: tamquam referret. Scipiones haec et Silani et Cassii, iisdem ferme aut paullum inmutatis verbis, adseveratione multa censebant: cum repente Togonius Gallus, dum ignobilitatem suam magnis nominibus inserit, per deridiculum auditur. Nam Principem orabat, *deligere Senatores, ex quis viginti, sorte ducti et ferro accincti, quotiens curiam inisset, salutem eius defenderent*. crediderat nimirum epistolae, *subsidio sibi alterum ex Consulibus poscentis, ut tutus a Capreis urbem peteret*. Tiberius tamen, ludibria seriis permiscere solitus, egit gratis benevolentiae Patrum: *sed quos omitti posse? quos deligi? semperne eosdem? an subinde alios? et honoribus perfunctos, an iuvenes? privatos, an e magistratibus? quam deinde speciem fore, sumentium in limine curiae gladios? neque sibi vitam tanti, si armis tegenda foret*. Haec adversus Togonium, verbis moderans: neque ultra abolitionem sententiae suadere.

III. At Iunium Gallionem, qui censuerat, *ut Praetoriani, actis stipendiis, ius aspicerentur in quatuordecim ordinibus sedendi*, violenter increpuit: velut coram rogitans, *quid illi cum militibus? quos neque dicta Imperatoris, neque praemia nisi ab Imperatore accipere par esset. reperisse prorsus, quod D. Augustus non providerit. an potius discordiam et seditio-nema satellite Seiani quaesitam? qua rudes animos nomine honoris ad corrumpendum militiae morem propelleret*. Hoc pretium Gallio meditatae adulationis tulit, statim curia, deinde Italia exactus: et, quia incusabatur facile toleraturus exsilium, delecta Lesbo, insula nobili et amoena, retrahitur in urbem, custoditurque domibus magistratum. Iisdem litteris

Caesar Sextium Paconianum, Praetorium, perculit, magno Patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium secreta rimantem, delectumque a Seiano, cuius ope dolus C. Caesari pararetur. quod postquam patefactum, prorupere concepta pridem odia: et summum supplicium decernebatur, ni professus indicium foret.

IV. Vt vero Latinium Latiarem ingressus est, accusator ac reus iuxta inuisi, gratissimum spectaculum praebebatur. Latiaris, ut retuli, praecipuus olim circumveniendi Titii Sabini, et tunc luendae poenae primus fuit. Inter quae Haterius Agrippa Consules anni prioris invasit, *cur, mutua accusatione intenta, nunc silerent? metum prorsus et noxiam conscientiae pro foedere haberi: at non Patribus reticenda, quae audivissent.* Regulus, *manere tempus ultionis, seque coram Principe executurum:* Trio, *aemulationem inter collegas, et, si qua discordes iecissent, melius oblitterari,* respondit. Vrgente Agrippa, Sanquinius Maximus, e Consularibus, oravit Senatum, *ne curas Imperatoris acquisitis insuper acerbitatibus augerent: sufficere ipsum statuendis remediis.* sic Regulo salus, et Trioni dilatio exitii quaesita. Haterius inuisior fuit, quia somno aut libidinis vigiliis marcidus, et ob segnitiam, quamvis crudelem Principem non metuens, inlustribus viris perniciem, inter ganeam ac supra, meditabatur.

V. Exin Cotta Messallinus, saevissimae cuiusque sententiae auctor, eoque inveterata invidia, ubi primum facultas data, arguitur pleraque: C. Caesarem, quasi incestae virilitatis, et, cum die natali Augustae inter Sacerdotes epularetur, ** novendialem eam coenam* dixisse: querensque de potentia M. Lepidi ac L. Arruntii, cum quibus ob rem pecuniariam disceptabat, addidisse, *illos quidem Senatus, me autem tuebitur Tiberiolus meus.* neque cuncta a primoribus civi-

tatis revincebatur: iisque instantibus, ad Imperatorem provocavit. nec multo post litterae adferuntur, quibus, in modum defensionis, repetito *inter se atque Cottam amicitiae principio, crebrisque eius officiis commemoratis, ne verba prave detorta, neu convivium fabularum simplicitas in crimen duceretur*, postulavit. Insigne visum est earum Caesaris litterarum initium.

VI. Nam his verbis exorsus est: *Quid scribam vobis, P. C. aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribam hoc tempore, Dii me Deaque pius perdant, quam perire me quotidie sentio, si scio.* Adeo facinora atque flagitia sua ipsi quoque in supplicium vertent. Neque frustra praestantissimus sapientiae firmare solitus est, si recludantur tyrannorum mentes, posse adspici laniatus et ictus; quando, ut corpora verberibus, ita saevitia, libidine, malis consultis, animus dilaceretur. quippe Tiberium non fortuna, non solitudines protegabant, quin tormenta pectoris suasque ipse poenas fateretur.

VII. Tum, facta Patribus potestate statuendi de *Caeciliano Senatore, qui plurima adversum Cottam prompserat, placitum, eandem poenam inrogari, quam in Aruseium et Sanquinium, accusatores L. Arruntii.* quo non aliud honorificentius Cottae evenit; qui nobilis quidem, sed egens ob luxum, per flagitia infamis, sanctissimis Arruntii artibus dignitate ultionis aequabatur. Quintus Servaeus posthac, et Minutius Thermus inducti: Servaeus, Praetura functus, et quondam Germanici comes: Minucius, Equestri loco; modeste habita Seiani amicitia: unde illis maior miseratio. contra Tiberius, *praecipuos ad scelera increpans, admonuit C. Cestium patrem, dicere Senatui, quae sibi scripsisset:* suscepitque Cestius accusationem. quod maxime exitiabile tulere illa tempora. cum primores Senatus infimas etiam delationes exer-

cerent, alii propalam, multi per occultum: neque discerneres alienos a coniunctis, amicos ab ignotis, quid repens, aut vetustate obscurum: perinde, in foro, in convivio, quaqua de re locuti, incusabantur, ut quis praevenire et reum destinare properat; pars ad subsidium sui, plures infecti quasi valetudine et contactu: Sed Minucius et Servaeus damnati indicibus accessere. Tractique sunt in casum eundem Iulius Africanus, e Santonis, Gallica civitate, Seius Quadratus: originem non reperi. Neque sum ignarus, a plerisque scriptoribus omissa multorum pericula et poenas, dum copia fatiscunt, aut, quae ipsis nimia et maesta fuerant, ne pari taedio lecturos adficerent, verentur. Nobis pleraque digna cognitu obvenere, quamquam ab aliis incelebrata.

VIII. Nam ea tempestate, qua Seiani amicitiam ceteri falso exuerant, ausus est Eques Romanus, M. Terentius, ob id reus, amplecti, ad hunc modum apud Senatum ordiendo: *Fortunae quidem meae fortasse minus expediat, adgnoscerere crimen, quam abnuere. sed, utcunque casura res est, fatebor, et fuisse me Seiano amicum, et, ut essem, expetisse, et, postquam adeptus eram, laetatum. Videram conlegam patris regendis Praetoriis cohortibus; mox urbis et militiae munia simul obeuntem. illius propinqui et adfines honoribus augebantur: ut quisque Seiano intimus, ita ad Caesaris amicitiam validus: contra, quibus infensus esset, metu ac sordibus conflictabantur. nec quemquam exemplo adsumo: cunctos, qui novissimi consilii expertes fuimus, meo unius discrimine defendam. Non enim Seianum Vulsiensem, sed Claudiae et Iuliae domus partem, quas adfinitate occupaverat, tuum, Caesar, generum, tui Consulatus socium, tua officia in Republica capessentem, colebamus. Non est nostrum, aestimare, quem supra ceteros, et quibus de caussis extollas. Tibi summum rerum iudicium Dii dederat: nobis obsequii*

gloria relicta est. Spectamus porro, quae coram habentur, cui ex te opes, honores, quis plurima iuvandi nocendive potentia: quae Seiano fuisse, nemo negaverit. abditos Principis sensus, et si quid occultius parat, exquirere, illicitum, anceps: nec ideo adsequare. Ne, P. C. ultimum Seiani diem, sed sedecim annos cogitaveritis. etiam Satrium atque Pomponium venerabamur: libertis quoque ac ianitoribus eius notescere, pro magnifico accipiebatur. Quid ergo? indistincta haec defensio et promiscua dabitur? immo iustis terminis dividatur. insidiae in Rempubl. consilia caedis adversum Imperatorem, puniantur: de amicitia et officii, idem finis et te, Caesar, et nos absolverit.

IX. Constantia orationis, et, quia repertus erat, qui efferret, quae omnes animo agitabant, eo usque potuere, ut accusatores eius, additis, quae ante deliquerant, exsilio aut morte multarentur. Secutae dehinc Tiberii litterae in Sex. Vestilium, Praetorium, quem, Druso fratri percarum, in cohortem suam transtulerat. caussa offensionis Vestilio fuit, seu composuerat quaedam in C. Caesarem, ut inpudicum, sive ficto habita fides. atque ob id convictu Principis prohibitus, cum senili manu ferrum tentavisset, obligavit venas: precatusque per codicillos, inmiti rescripto, venas resolvit. Acervatim ex eo Annius Pollio, Appius Silanus, Scauro Mamerco simul ac Sabino Calvisio, maiestatis postulantiur, et Vinicianus Pollioni patri adiciebatur, clari genus, et quidam summis honoribus. contremuerantque Patres: nam quotus quisque adfinitatis aut amicitiae tot illustrium virorum expertus erat? ni Celsus, urbanae cohortis Tribunus, tum inter indices, Appium et Calvisium discrimini exemisset. Caesar Pollionis ac Viniciani Scaurique caussam, ut ipse cum Senatu nosceret, distulit, datis quibusdam in Scaurum tristibus notis.

X. Ne feminae quidem exsortes periculi. qua oc-

cupandae Reipubl. argui non poterant, *ob lacrimas* incusabantur: necataque est anus Vitia, Fufii Gemini mater, quod filii necem flevisset. Haec apud Senatum. nec secus apud Principem Vesularius Atticus ac Iulius Marinus ad mortem aguntur, e vestustissimis familiarium Rhodum secuti, et apud Capreas individui. Vesularius insidiarum in Libonem internuntius: Marino particeps, Seianus Curtium Atticum oppresserat. quo laetius acceptum, sua exempla in consultores recidisce.

Per idem tempus L. Piso Pontifex, rarum in tanta claritudine, fato obiit; nullius servilis sententiae sponte auctor, et, quotiens necessitas ingrueret, sapienter moderans. Patrem ei Censorium fuisse memoravi: aetas ad octogesimum annum processit: decus triumphale in Thracia meruerat. sed praecipua ex eo gloria, quod Praefectus urbi recens continuum potestatem, et insolentia parendi graviolem, mire temperavit.

XI. Namque antea, profectis domo Regibus, ac mox magistratibus, ne urbs sine imperio foret, in tempus deligebatur, qui ius redderet, ac subitis mederetur. feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, post ab Tullo Hostilio Numam Marcium, et ab Tarquinio Superbo Spurium Lucretium inpositos. dein Consules mandabant: duratque simulacrum, quotiens ob ferias Latinas praeficitur, qui Consulare munus usurpet. Ceterum Augustus bellis civilibus Cilnium Maecenatem, Equestris ordinis, cunctis apud Romanos atque Italiam praeposuit. Mox, rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legum auxilia, sumpsit e Consularibus, qui coerceret servitia, et quod civium audacia turbidum, nisi vim metuat. primusque Messalla Corvinus eam potestatem, et paucos intra dies finem, accepit, quasi nescius exercendi. Tum Taurus Statilius, quamquam propecta aetate, egregie

toleravit. Dein Piso, viginti per annos pariter probatus, publico funere, ex decreto Senatus, celebratus est.

XII. Relatum inde ad Patres a Quintiliano, Tribuno plebei, *de libro Sibyllae, quem Caninius Gallus Quindecimvirum recipi inter ceteros eiusdem vatis, et ea de re Senatusconsultum*, postulaverat: quo per discessionem facto, misit litteras Caesar, modice Tribunum increpans, *ignarum antiqui moris ob iuventam*. Gallo exprobrabat, *quod scientiae caerimoniarumque vetus, incerto auctore, ante sententiam collegii, non, ut adsolet, lecto per magistrōs aestimatoque carmine, apud infrequentem Senatum egisset*. Simul commonefecit: *quia multa vana sub nomine celebri vulgabantur, sanxisset Augustum, quem intra diem ad Praetorem urbanum deferrentur, neque habere privatim liceret*. quod a maioribus quoque decretum erat, post exustum sociali bello capitolium, quaesitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam ac Siciliam et Italicas colonias, carminibus Sibyllae, una seu plures fuisse, datoque Sacerdotibus negotio, quantum humana ope potuissent, vera discernere. Igitur tunc quoque notioni Quindecimvirum is liber subiicitur.

XIII. Iisdem Consulibus, gravitate annonae iuxta seditionem ventum: multaque, et plures per dies, in theatro licentius efflagitata, quam solitum adversum Imperatorem. quis commotus, incusavit Magistratus Patresque, *quod non publica auctoritate populum coercuissent: addiditque, quibus e provinciis, et quanto maiorem, quam Augustus, rei frumentariae copiam advectaret*. Ita castigandae plebi compositum Senatusconsultum, prisca severitate: neque segnius Consules edixere: silentium ipsius non civile, ut crederat, sed in superbiam accipiebatur.

XIV. Fine anni Geminius, Celsus, Pompeius, Equites Romani, cecidere coniurationis crimine. Ex

quis Geminius prodigientia opum ac mollitia vitae amicus Seiano; nihil ad serium. Et Iulius Celsus, Tribunus, in vinculis laxatam catenam et circumdatam in diversum tendens, suam ipse cervicem perfregit. At Rubrio Fabato, tamquam, desperatis rebus Romanis, Parthorum ad misericordiam fugeret, custodes additi. sane is repertus apud Fretum Siciliae retractusque per Centurionem, nullas probabiles causas longinquae peregrinationis adferebat. mansit tamen incolumis, oblivione magis, quam clementia.

XV. Servio Galba, L. Sulla coss. diu quaesito, quos neptibus suis maritos destinaret Caesar, postquam instabat virginum aetas, L. Cassium, M. Vinicium legit. Vinicio oppidanum genus: Calibus ortus, patre atque avo Consularibus, cetera Equestri familia erat: mitis ingenio et comptae facundiae. Cassius plebei Romae generis, verum antiqui honoratissime, et severa patris disciplina eductus, facilitate saepius, quam industria commendabatur. Huic Drusillam, Vinicio Iuliam, Germanico genitas, coniungit: superque ea re Senatui scripsit, levi cum honore iuvenum. dein, redditus absentiae causis admodum vagis, flexit ad graviora et offensiones ob Rempublicam coeptas, *utque Macro Praefectus Tribunorumque et Centurionum pauci secum introirent, quotiens curiam ingrederetur, petivit*; factoque large, et sine praescriptione generis aut numeri, Senatusconsulto, ne tecta quidem urbis, adeo publicum consilium numquam adiit, deviis plerumque itineribus ambigans patriam et declinans.

XVI. Interea magna vis accusatorum in eos irrupit, qui pecunias foenore auctitabant, adversum legem Dictatoris Caesaris, *qua de modo credendi possidendique intra Italiam cavetur*; omissam olim, quia privato usui bonum publicum postponitur. Sane ve-

tus urbi foenebre malum, et seditionum discordiarumque creberrima caussa: eoque cohibebatur, anti-
 quis quoque et minus corruptis moribus. Nam primo
 duodecim tabulis sanctum, *ne quis unciario foenore
 amplius exerceret*, cum antea ex libidine locupletium
 agitaretur: dein rogatione Tribunicia ad semuncias
 redacta, postremo vetita versura. multisque plebis
 scitis obviam itum fraudibus, quae, totiens repressae,
 miras per artes rursus oriebantur. Sed tum Grac-
 chus Praetor, cui ea quaestio evenerat, multitudine
 periclitantium subactus, retulit ad Senatum: trepidi-
 que Patres (neque enim quisquam tali culpa vacuus)
 veniam a Principe petivere: et, concedente, annus in
 posterum sexque menses dati, quis, secundum iussa
 legis, rationes familiares quisque componerent.

XVII. Hinc inopia rei numariae, commoto simul
 omnium aere alieno; et quia, tot damnatis, bonisque
 eorum divenditis, signatum argentum fisco vel aera-
 rio adtinebatur. ad hoc Senatus praescripserat, *duas
 quisque foenoris partes in agris per Italiam conloca-
 ret*. Sed creditores in solidum adpellabant: nec de-
 corum adpellatis, minuere fidem. Ita primo concur-
 satio et preces: dein strepere Praetoris tribunal: ea-
 que, quae remedio quaesita, venditio et emptio, in
 contrarium mutari; quia foeneratores omnem pecu-
 niam mercandis agris condiderant. Copiam vendendi
 secuta vilitate, quanto quis obaeratio, aegrius dis-
 trahebant; multique fortunam provolvebantur: ever-
 sio rei familiaris dignitatem ac famam praeceps da-
 bat: donec tulit opem Caesar, disposito per mensas
 millies sestertio, factaque mutuandi copia sine usuris
 per triennium, si debitor populo in duplum praediis
 cavisset. Sic refecta fides, et paullatim privati quo-
 que creditores reperti. neque emptio agrorum exer-
 cita ad formam Senatusconsulti; acribus, ut ferme
 talia, initiis, incurioso fine.

XVIII. Dein redeunt priores metus, postulato maiestatis Considio Proculo: qui, nullo pavore diem natalem celebrans, raptus in curiam, pariterque damnatus interfectusque. Et sorori eius Sanciae aqua atque igni interdictum, accusante Q. Pomponio. is moribus inquires, *haec et huiusmodi a se factitari, praetendebat, ut, parata apud Principem gratia, periculis Pomponii Secundi, fratris, mederetur.* Etiam in Pompeiam Macrinam exsilium statuitur, cuius maritum Argolicum, socerum Laconem, e primoribus Achaeorum, Caesar adflixerat. Pater quoque illustri Eques Romanus, ac frater Praetorius, cum damnatio instaret, se ipsi interfecere. datum erat crimini, *quod Theophanem Mitylanaeum, proavum eorum, Cn. Magni inter intimos habuisset: quodque defuncto Theophani caelestes honores Graeca adulatio tribuerat.*

XIX. Post quos Sex. Marius, Hispaniarum ditissimus, defertur incestasse filiam et saxo Tarpeo deiicitur. ac, ne dubium haberetur, magnitudinem pecuniae malo vertisse, aurarias eius, quamquam publicarentur, sibimet Tiberius seposuit. inritatusque suppliciis, cunctos, qui carcere adtinebantur accusati societatis cum Seiano, necari iubet. Iacuit inmensa strages: omnis sexus, omnis aetas: illustres, ignobiles, dispersi, aut aggerati. neque propinquis aut amicis adsistere, inlacrymare, ne visere quidem diutius, dabatur; sed circumiecti custodes, et in maiorem cuiusque intenti, corpora putrefacta adsectabantur, dum in Tiberim traherentur: ubi fluitantia, aut ripis adpulsa, non cremare quisquam, non contingere. interciderat sortis humanae commercium vi metus: quantumque saevitia glisceret, miseratio arcebatur.

XX. Sub idem tempus C. Caesar, discedenti Caepreas avo comes, Claudiam, M. Silani filiam, coniugio accepit; inmanem animum subdola modestia tegens,

non damnatione matris, non exilio fratrum rupta voce; qualem diem Tiberius induisset, pari habitu, haud multum distantibus verbis. Vnde mox scitum Passieni, oratoris, dictum percrebuit: *Neque meliorem unquam servum, neque deteriozem dominum fuisse.* Non omiserim praesagium Tiberii de Ser. Galba, tum Consule: quem accitum, et diversis sermonibus pertentatum, postremo Graecis verbis in hanc sententiam adlocutus, *Et tu, Galba, quandoque degustabis imperium*, seram ac brevem potentiam significans, scientia Chaldaeorum artis, cuius apiscendae otium apud Rhodum, magistrum Thrasyllum habuit, peritiam eius hoc modo expertus.

XXI. Quotiens super tali negotio consultaret, edita domus parte ac liberti unius conscientia utebatur. is litterarum ignarus, corpore valido, per avia ac derupta (nam saxis domus imminet) praecipit eum, cuius artem experiri Tiberius statuisset, et regressum, si vanitatis aut fraudum suspicio incesserat, in subiectum mare praecipitabat, ne index arcani existeret. Igitur Thrasyllus, iisdem rupibus inductus, postquam percunctantem commoverat, *imperium ipsi, et futura sollerter patefaciens, interrogatur, an suam quoque genitalem horam comperisset: quem tum animum, qualem diem haberet?* Ille, positus siderum ac spatia dimensus, haerere primo, dein pavescere, et, quantum introspiceret, magis ac magis trepidum admirationis et metus, postremo exclamat, *ambiguum sibi ac prope ultimum discrimen instare.* Tum complexus eum Tiberius, *praescium periculorum et incolumem fore, gratatur; quaeque dixerat, oracli vice accipiens, inter intimos amicorum tenet.*

XXII. Sed mihi, haec ac talia audienti, in incerto iudicium est, fatone res mortalium et necessitate inmutabili, an forte volvantur. quippe sapientissimos veterum, qui que sectam eorum aemulantur, diversos

reperies; ac multis insitam opinionem, *non initia nostri, non finem, non denique homines Diis curae. ideo creberrime et tristia in bonos et laeta apud deteriores esse.* Contra alii, *fatum quidem congruere rebus, putant, sed non e vagis stellis, verum apud principia et nexus naturalium caussarum: ac tamen electionem vitae nobis relinquunt; quam ubi elegeris, certum inminentium ordinem. neque mala vel bona, quae vulgus putet: multos, qui conflictari adversis videantur, beatos, ac plerosque, quamquam magnas per opes, miserimos; si illi gravem fortunam constanter tolerant, hi prospera inconsulte utantur.* Ceterum plurimis mortalium non eximitur, quin primo cuiusque ortu ventura destinentur: *sed quaedam secus, quam dicta sint, cadere, fallaciis ignara dicentium. ita corrumpi fidem artis, cuius clara documenta et antiqua aetas et nostra tulerit.* Quippe a filio eiusdem Thrasylli praedictum Neronis imperium in tempore memorabitur, ne nunc incepto longius abierim.

XXIII. Iisdem Consulibus Asinii Galli mors vulgatur, quem egestate cibi peremptum haud dubium: sponte, vel necessitate, incertum habebatur: consultusque Caesar, *an sepeliri sineret,* non erubuit permittere, utroque incusare casus, *qui reum abstulissent, antequam coram convinceretur.* Scilicet, medio triennio defuerat tempus subeundi iudicium Consulari seni, tot Consularium parenti. Drusus deinde exstinguitur, cum se miserandis alimentis, mandendo e cubili tomento, nonum ad diem detinuisset. Tradidere quidam, praescriptum fuisse Macroni, si arma ab Seiano tentarentur, extractum custodia iuvenem, (nam in palatio adtinebatur) ducem populo inponere. mox, quia rumor incedebat, *fore, ut nurui ac nepoti conciliaretur Caesar,* saevitiam quam poenitentiam maluit.

XXIV. Quin et invectus in defunctum, *probra*

corporis, exitiabilem in suos, infensum Reipubl. animum obiecit: recitarique factorum dictorumque eius descripta per dies iussit. quo non aliud atrocius visum: adstitisse tot per annos, qui vultum, gemitus, occultum etiam murmur exciperent: et potuisse avum audire, legere, in publicum promere, vix fides; nisi quod Actii Centurionis et Didymi liberti epistolae servorum nomina praeferebant, ut quis egredientem cubiculo Drusum pulsaverat, exterruerat. etiam sua verba Centurio, saevitiae plena, tamquam egregium, vocesque deficientis adiecerat, quis primo (alienationem mentis simulans) quasi per dementiam, funesta Tiberio, mox, ubi expes vitae fuit, meditata, compositasque diras inprecabatur: ut, quemadmodum nurum filiumque fratris et nepotes domumque omnem caedibus complevisset, ita poenas nomini generique maiorum et posteris exsolveret. Obturbabant quidem Patres, specie detestandi: sed penetrabat pavor et admiratio, callidum olim, et tegendis sceleribus obscurum, huc confidentiae venisse, ut, tamquam demotis parietibus, ostenderet nepotem sub verbere Centurionis, inter servorum ictus, extrema vitae alimenta frustra orantem.

XXV. Nondum is dolor exoleverat, cum de Agrippina auditum, quam, interfecto Sejano, spe sustentatam, provixisse reor, et, postquam nihil de saevitia remittebatur, voluntate extinctam: nisi si, negatis alimentis, adsimulatus est finis, qui videretur sponte sumptus. Enimvero Tiberius foedissimis criminatibus exarsit, *impudicitiam* arguens, et *Asinium Gallum adulterum*, eiusque morte ad taedium vitae compulsum. Sed Agrippina, aequi inpatiens, dominandi avida, virilibus curis feminarum vitia exuerat. Eodem die defunctam, quo biennio ante Seianus poenas luisset, memoriaeque id prodendum, addidit Caesar: iactavitque, quod non laqueo strangulata, neque in ge-

monias proiecta foret. Actae ob id grates, decretumque, ut quintumdecimum Kal. Novembris, utriusque necis die, per omnis annos, donum Iovi sacraretur.

XXVI. Haud multo post Cocceius Nerva, continuus Principis, omnis Divini humanique iuris sciens, integro statu, corpore inlaeso, moriendi consilium cepit. Quod ut Tiberio cognitum, adsidere, caussas requirere, addere preces, fateri postremo, *grave conscientiae, grave famae suae, si proximus amicorum, nullis moriendi rationibus, vitam fugeret.* Aversatus sermonem Nerva, abstinentiam cibi coniunxit. Ferebant gnari cogitationum eius, quanto propius mala Reipubl. viseret, ira et metu, dum integer, dum intactatus, honestum finem voluisse. Ceterum Agrippinae pernicies, quod vix incredibile, Plancinam traxit. Nupta olim Cn. Pisoni, et palam laeta morte Germanici, cum Piso caderet, precibus Augustae, nec minus inimicitii Agrippinae defensa erat: ut odium et gratia desiere, ius valuit; petitaque criminibus haud ignotis, sua manu, sera magis quam inmerita, supplicia persolvit.

XXVII. Tot luctibus funesta civitate, pars maeroris fuit, quod Iulia, Drusi filia, quondam Neronis uxor, denupsit in domum Rubellii Blandi, cuius avum, Tiburtem, Equitem Romanum, plerique meminerant. Extremo anni mors Aelii Lamiae funere censorio celebrata, qui, administrandae Syriae imagine tandem exsolutus, urbi praefuerat. genus illi decorum; vivida senectus; et non permessa provincia dignationem addiderat. Exin, Flacco Pomponio Syriae Praetore defuncto, recitantur Caesaris litterae, quis incusabat, *egregium quemque, et regendis exercitibus idoneum, abnuere id munus: seque ea necessitudine ad preces cogi, per quas consularium aliqui capessere provincias adigerentur:* oblitus Arruntium, ne in Hispaniam pergeret, decimum iam annum adtineri. Obiit

eodem anno et M. Lepidus, de cuius moderatione atque sapientia in prioribus libris satis conlocavi. neque nobilitas diutius demonstranda est: quippe Aemilium genus secundum honorum civium, et qui eadem familia, corruptis moribus, inlustri tamen fortuna egere.

XXVIII. Paulo Fabio, L. Vitellio coss. post longum saeculorum ambitum, avis phoenix in Aegyptum venit, praebuitque materiem doctissimis indigenarum et Graecorum, multa super eo miraculo disserendi. de quibus congruunt, et plura ambigua, sed cognitu non absurda, promere libet. Sacrum Soli id animal, et ore ac distinctu pinnarum a ceteris avibus diversum, consentiunt, qui formam eius definire. De numero annorum varia traduntur: maxime vulgatum quingentorum spatium. sunt, qui adseverent, mille quadringentos sexaginta unum interiici; prioresque alites Sesostride primum, post Amaside dominantibus, dein Ptolemaeo, qui ex Macedonibus tertius regnavit, in civitatem, cui Heliopolis nomen, advolavisse, multo ceterarum volucrum comitatu, novam faciem mirantium. Sed antiquitas quidem obscura: inter Ptolemaeum ac Tiberium minus ducenti quinquaginta anni fuerunt. unde nonnulli falsum hunc phoenicem, neque Arabum e terris credere, nihilque usurpavisse ex his, quae vetus memoria firmavit. confecto quippe annorum numero, ubi mors propinquet, suis in terris struere nidum, eique vim genitalem adfundere, ex qua foetum oriri: et primam adulto curam sepeliendi patris: neque id temere, sed sublato murrhae pondere, tentatoque per longum iter, ubi par oneri, par meatui sit, subire patrium corpus, inque Solis aram perferre atque adolere. Haec incerta et fabulosis aucta. Ceterum adspici aliquando in Aegypto eam volucrem non ambigitur.

XXIX. At Romae, caede continua, Pomponius

Labeo, quem praefuisse Moesiae retuli, per abruptas venas sanguinem effudit; aemulataque est coniunx Paxaea. nam promptas eiusmodi mortes metus carnificis faciebat; et quia damnati, publicatis bonis, sepultura prohibebantur: eorum, qui de se statuebant, humabantur corpora, manebant testamenta, pretium festinandi. Sed Caesar, missis ad Senatum litteris, disseruit, *morem fuisse maioribus, quotiens dirimerent amicitias, interdicere domo, eumque finem gratiae ponere: id se repetivisse in Labeone. atque illum, quia male administratae provinciae aliorumque criminum urgebatur, culpam invidia velavisse: frustra conterrita uxore, quam, etsi nocentem, periculi tamen expertem fuisse.* Mamercus dein Scaurus rursus postulatur, insignis nobilitate et orandis caussis, vita probrosus. nihil hunc amicitia Seiani, sed labefecit haud minus validum ad exitia Macronis odium, qui easdem artes occultius exercebat: detuleratque argumentum tragoediae, a Scauro scriptae, additis versibus, qui in Tiberium flecterentur. Verum ab Servilio et Cornelio, accusatoribus, *adulterium Liviae, Magorum sacra* obiectabantur. Scaurus, ut dignum veteribus Aemiliis, damnationem anteit; hortante Sextia uxore, quae incitamentum mortis et particeps fuit.

XXX. Ac tamen accusatores, si facultas incideret, poenis adficiebantur: ut Servilius Corneliusque, perduto Scauro famosi, quia pecuniam a Vario Ligure, omittendae delationis, ceperant, in insulas, interdicto igni atque aqua, demoti sunt. Et Abudius Ruso, functus Aedilitate, dum Lentulo Gaetulico, sub quo legioni praefuerat, periculum facessit, *quod is Seiani filium generum destinasset*, ultro damnatur, atque urbe exigitur. Gaetulicus ea tempestate superioris Germaniae legiones curabat, mirumque amorem adsecutus erat; effusae clementiae, modicus severitate,

et proximo quoque exercitui, per L. Apronium socerum, non ingratus. unde fama constans, ausum mittere ad Caesarem litteras, *Adfinitatem sibi cum Seiano haud sponte, sed consilio Tiberii, coeptam: perinde se, quam Tiberium, falli potuisse. neque errorem eundem illi sine fraude, aliis exitio habendum. sibi fidem integram, et, si nullis insidiis peteretur, mansuram: successorem non aliter, quam indicium mortis, accepturum. firmarent velut foedus, quo Princeps ceterarum rerum potiretur, ipse provinciam retineret.* Haec, mira quamquam, fidem ex eo trahebant, quod unus omnium Seiani adfinium incolumis multaque gratia mansit: reputante Tiberio publicum sibi odium, extremam aetatem, magisque fama, quam vi, stare res suas.

XXXI. C. Cestio, M. Servilio coss. nobiles Parthi in urbem venire, ignaro rege Artabano. Is, metu Germanici fidus Romanis, aequabilis in suos, mox superbiam in nos, saevitiam in populares sumpsit; fretus bellis, quae secunda adversum circumiectas nationes exercuerat, et senectutem Tiberii, ut inermem, despiciens, avidusque Armeniae, cui, defuncto Rege Artaxia, Arsacen, liberorum suorum veterimum, inposuit, addita contumelia, et missis, qui *gazam, a Vonone relictam in Syria Ciliciaque*, reposcerent, simul *veteres Persarum ac Macedonum terminos*, seque *invasurum possessa Cyro, et post Alexandro*, per vaniloquentiam ac minas iaciebat. Sed Parthis mittendi secretos nuntios validissimus auctor fuit Sinnaces, insigni familia, ac perinde opibus, et proximus huic Abdus, ademptae virilitatis. non despectum id apud barbaros, ultroque potentiam habet. Ii, adscitis et aliis primoribus, quia neminem gentis Arsacidarum summae rei inponere poterant, interfectis ab Artabano plerisque, aut nondum adultis, Phrahaten, Regis Phrahatis filium, Roma posecebant: No

mine tantum et auctore opus, ut sponte Caesaris, ut genus Arsacis, ripam apud Euphratis cerneretur.

XXXII. Cupitum id Tiberio. ornat Phrahaten, accingitque paternum ad fastigium: destinata retinens, consiliis et astu res externas moliri, arma procul habere. Interea, cognitis insidiis, Artabanus tardari metu, modo cupidine vindictae inardescere. et barbaris cunctatio, servilis: statim exsequi, Regium videtur. Valuit tamen utilitas, ut Abdum, specie amicitiae vocatum ad epulas, lento veneno inligaret; Sinnacem dissimulatione ac donis, simul per negotia, moraretur. Et Phrahates apud Syriam, dum, omisso cultu Romano, cui per tot annos insueverat, instituta Parthorum insumit, patriis moribus impar, morbo absumptus est. Sed non Tiberius omisit incepta. Tiridaten, sanguinis eiusdem, aemulum Artabano, recipendaeque Armeniae Iberum Mithridaten deligit, conciliatque fratri Pharasmani, qui gentile imperium obtinebat: et cunctis, quae apud Orientem parabantur, L. Vitellium praefecit. eo de homine, haud sum ignarus, sinistram in urbe famam, pleraque foeda memorari: ceterum, regendis provinciis prisca virtute egit. Vnde regressus, et formidine C. Caesaris, familiaritate Claudii, turpe in servitium mutatus, exemplar apud posteros adulatorii dedecoris habetur: cesseruntque prima postremis, et bona iuventae senectus flagitiosa oblitteravit.

XXXIII. At ex regulis, prior Mithridates Pharasmanen perpulit, dolo et vi conatus suos iuvare: repertique corruptores ministros Arsacis multo auro ad scelus cogunt: simul Iberi magnis copiis Armeniam inrumpunt, et urbe Artaxata potiuntur. Quae postquam Artabano cognita, filium Orodem ultorem parat, datque Parthorum copias, mittit, qui auxilia mercede facerent. Contra Pharasmanes adiungere Albanos, accire Sarmatas; quorum sceptuchi, utrim-

que donis acceptis, more gentico, diversa induere. Sed Iberi, locorum potentes, Caspia via Sarmatam in Armenios raptim effundunt. at qui Parthis adventabant, facile arcebantur: cum alios incessus hostis clausisset; unum reliquum, mare inter et extremos Albanorum montes, aestas impediret: quia flatibus Etesiarum implentur vada; hibernus Auster revolvit fluctus, pulsoque introrsus freto, breviam litorum nudantur.

XXXIV. Interim Orodem, sociorum inopem, auctus auxilio Pharasmanes vocare ad pugnam, et detrectantem incessere, adequitare castris, infensare pabula: ac saepe, in modum obsidii, stationibus cingebat. donec Parthi, contumeliarum insolentes, circumsisterent Regem, poscerent proelium. atque illis sola in equite vis: Pharasmanes et pedite valebat. Nam Iberi Albanique, saltuosos locos incolentes, duritiae patientiaeque magis insuere. Feruntque se *Thessalis ortos, qua tempestate Iason, post avectam Medeam, genitosque ex ea liberos, inanem mox Regiam Aetae vacuosque Colchos repetivit.* Multaque de nomine eius, et oraculum Phryxi celebrant. nec quisquam ariete sacrificaverit, credito, vexisse Phryxum: sive id animal, seu navis insigne fuit. Ceterum, directa utrimque acie, Parthus *Imperium Orientis, claritudinem Arsacidarum; contraque ignobilem Iberum mercenario milite, disserebat: Pharasmanes, integros semet a Parthico dominatu: quanto maiora peterent, plus decoris victores, aut, si terga darent, flagitii atque periculi laturos.* simul horridam suorum aciem, picta auro Medorum agmina; hinc viros, inde praedam ostendere.

XXXV. Enimvero apud Sarmatas non una vox Ducis: se quisque stimulant, *ne pugnam per sagittas inirent; impetu et cominus praeveniendum.* Varias hinc bellantium species; cum Parthus, sequi vel fu-

gere pari arte suetus, distraheret turmas, spatium icibus quaereret: Sarmatae, omisso arcu, quo brevius valent, contis gladiisque ruerent; modo equestris proelii more, frontis et tergi vices: aliquando, ut conserta acies, corporibus et pulsu armorum pellerent, pellerentur. Iamque et Albani Iberique prensare, detrudere, ancipitem pugnam hostibus facere. Quos super eques, et a propioribus vulneribus pedites adflictabant. Inter quae Pharasmanes Orodesque, dum strenuis adsunt, aut dubitantibus subveniunt, conspicui, eoque gnari, clamore, telis, equis concurrunt: instantius Pharasmanes: nam vulnus per galeam adegit; nec iterare valuit, praelatus equo, et fortissimis satellitum protegentibus saucium. Fama tamen occisi, falso credita, exterruit Parthos, victoriamque concessere.

XXXVI. Mox Artabanus tota mole regni ultimum peritiam locorum ab Iberis melius pugnatum. nec ideo abscedebat, nisi contractis legionibus, Vitellias, et subdito rumore, tamquam Mesopotamiam invasurus, metum Romani belli fecisset. Tum omissa Armenia, versaerque Artabani res; inciente Vitellio, *desererent Regem, saevum in pace, et adversis proeliorum exitiosum.* Igitur Sinnaces, quem antea infensum memoravi, patrem Abdagesen aliosque occultos consilii, et tunc continuis cladibus promptiores, ad defectionem trahit: adfluentibus paullatim, qui metu magis, quam benevolentia, subiecti, repertis auctoribus, sustulerant animum. Nec iam aliud Artabano reliquum, quam, si qui externorum corpori custodes aderant, suis quisque sedibus extorres, quis neque boni intellectus, neque mali cura, sed mercede aluntur, ministri sceleribus. His adsumptis, in longinqua et contermina Scythiae fugam maturavit, spe auxilii; (quia Hyrcanis Carmaniisque per adfinitatem innexus erat) atque interim posse Parthos, absen-

tium aequos, praesentibus mobiles, ad poenitentiam mutari.

XXXVII. At Vitellius, profugo Artabano, et flexis ad novum Regem popularium animis, hortatus Tiridaten, *parata capessere, robur legionum sociorumque ripam ad Euphratis ducit. Sacrificantibus, cum hic more Romano suovetaurilia daret, ille equum placando amni adornasset, nuntiavere accolae, Euphraten nulla inbrium vi, sponte et immensum adtollit; simul albetibus spumis, in modum diadematis, sinuare orbis; auspicium prosperi transgressus. quidam callidius interpretabantur, initia conatus secunda, neque diuturna: quia eorum, quae terra caelove portenderentur, certior fides; fluminum instabilis natura simul ostenderet omnia raperetque.* Sed ponte navibus effecto, tramissoque exercitu, primus Ornospades multis equitum millibus in castra venit: exsul quondam, et Tiberio, cum Dalmaticum bellum conficeret, haud inglorius auxiliator, eoque civitate Romana donatus: mox, repetita amicitia Regis, multo apud eum honore, praefectus campis, qui Euphrate et Tigre, inclutis annibus, circumflui, Mesopotamiae nomen acceperunt. Neque multo post Sinnaces auget copias: et columen partium Abdageses gazam et paratus Regios adiicit. Vitellius, ostentasse Romana arma satis ratus, monet Tiridaten primosque: hunc, *Phrahatis avi et altoris Caesaris, quae utrobique pulchra, meminerit: illos, obsequium in Regem, reverentiam in nos, decus quisque suum et fidem retinerent.* exin cum legionibus in Syriam remeavit.

XXXVIII. Quae duabus aestatibus gesta, coniunxi, quo requiesceret animus a domesticis malis. Non enim Tiberium, quamquam triennio post caedem Seiani, quae ceteros mollire solent, tempus, preces, satias, mitigabant, quin incerta, vel abolita, pro gravissimis et recentibus puniret. Eo metu Fulcinius

Trio, ingruentis accusatores haud perpressus, supremis tabulis multa et atrociam in Macronem, ac praecipuos libertorum Caesaris, composuit, ipsi *fluxam senio mentem, et continuo abscessu velut exsilium* obiectando. Quae, ab heredibus occultata, recitari Tiberius iussit: patientiam libertatis alienae ostentans, et contemptor suae infamiae, an scelerum Seiani diu nescius, mox quoquo modo dicta vulgari malebat, veritatisque, cui adulatio officit, per probra saltem gnarus fieri. Iisdem diebus Granius Martianus, Senator, a C. Graccho maiestatis postulatus, vim vitae suae adtulit: Tatiisque Gratianus, Praetura functus, lege eadem extremum ad supplicium damnatus.

XXXIX. Nec dispare Trebellieni Rufi et Sextii Pacioniani exitus. Nam Trebellienus sua manu cecidit; Pacionianus in carcere, ob carmina illic in Principem factitata, strangulatus est. Haec Tiberius non mari, ut olim, divisus, neque per longinquos nuntios accipiebat, sed urbem iuxta; eodem ut die, vel noctis interiectu, litteris Consulium rescriberet: quasi adspiciens undantem per domos sanguinem, aut manus carnificum. Fine anni Poppaeus Sabinus concessit vita, modicus originis, Principum amicitia Consulatum ac triumphale decus adeptus: maximisque provinciis per quatuor et viginti annos inpositus; nullam ob eximiam artem, sed quod par negotiis, neque supra erat.

XL. Q. Plautius, Sex. Papinius coss. sequuntur. Eo anno, *neque quod L. Aruseius morte adfecti forent, adsuetudine malorum, ut atrox, advertebatur, sed exterruit, quod Vibulenus Agrippa, Eques Romanus, cum perorasset accusatores, in ipsa curia de promptum sinu venenum hausit; prolapsusque ac moribundus, festinatis lictorum manibus in carcerem raptus est, faucesque iam exanimis laqueo vexatae. Ne Tigranes quidem, Armenia quondam potitus ac

tunc reus, nomine Regio supplicia civium effugit. At C. Galba, Consularis, et duo Blaesi voluntario exitu occidere: Galba, tristibus Caesaris litteris provinciam sortiri prohibitus; Blaesis sacerdotia, integra eorum domo destinata, convulsa distulerat: tunc, ut vacua, contulit in alios. quod signum mortis intellexere; et exsecuti sunt. Et Aemilia Lepida, quam iuveni Druso nuptam retuli, crebris criminibus maritum insecuta, quamquam instabilis, tamen impunita agebat, dum superfuit pater Lepidus; post a delatoribus corripitur ob servum adulterum: nec dubitabatur de flagitio. ergo, ommissa defensione, finem vitae sibi posuit.

XLI. Per idem tempus Clitarum natio, Cappadocia Archelaeo subiecta, quia nostrum in modum deferre census, pati tributa adigebatur, in iuga Tauri montis abscessit: locorumque ingenio sese contra inbelles Regis copias tutabatur; donec M. Trebellius, Legatus, a Vitellio, Praeside Syriae, cum quatuor millibus legionariorum et delectis auxiliis missus, duos collis, quos barbari insederant (minori *Cadra*, alteri *Davara* nomen est) operibus circumdedit: et erumpere ausos ferro, ceteros siti, ad deditionem coegit. At Tiridates, volentibus Parthis, Nicephorium et Anthemusiada, ceterasque urbes, quae Macedonibus sitae Graeca vocabula usurpant, Halumque et Artemitam, Parthica oppida, recepit, certantibus gaudio, qui Artabanum, Scythas inter eductum, ob saevitiam exsecrati, come Tiridatis ingenium, Romanas per artes, sperabant.

XLII. Plurimum adulationis Seleucenses induere, civitas potens, septa muris, neque in barbarum corrupta, sed conditoris Seleuci retinens. Trecenti, opibus aut sapientia delecti, ut Senatus: sua populo vis: et, quotiens concordem agunt, spernitur Parthus; ubi dissensere, dum sibi quisque contra aemulos sub-

sidium vocant, accitus in partem, adversum omnes valescit. Id nuper acciderat, Artabano regnante, qui plebem primoribus tradidit ex suo usu. nam populi imperium iuxta libertatem; paucorum dominatio Regiae libidini propior est. Tum adventantem Tiridaten extollunt veterum Regum honoribus, et quos recens aetas largius invenit: simul probra in Artabanum fundebant, *materna origine Arsacidem, cetera degenerem*. Tiridates rem Seleucensem populo permittit. Mox, consultans, *quonam die solennia Regni capesseret?* litteras Phrahatis et Hieronis, qui validissimas praefecturas obtinebant, accipit, *brevem moram* precantium. Placitumque, *opperiri viros praepollentis*: atque interim Ctesiphon, sedes imperii, petita. sed, ubi diem ex die prolatabant, multis coram et adprobantibus, Surena, patrio more, Tiridaten insigni Regio evinxit.

XLIII. Ac, si statim interiora ceterasque nationes petivisset, oppressa cunctantium dubitatio, et omnes in unum cedebant: adsidendo castellum, in quod pecuniam et pellices Artabanus contulerat, dedit spatium exuendi pacta. Nam Phrahates et Hiero, et, si qui alii delectum capiendo diademati diem haud concelebraverant, pars metu, quidam invidia in Abdagesen, qui tum aula et novo Rege potiebatur, ad Artabanum vertere. Isque in Hyrcanis repertus est, inlueie obsitus, et alimenta arcu expediens. ac primo, tamquam dolus pararetur, territus; ubi data fides, *reddendae dominationi venisse*, adlevatur animum, et, *quae repentina mutatio?* exquirat. Tum Hiero *pueritiam Tiridatis increpat; neque penes Arsacidem imperium; sed inane nomen apud inbellem externa mollitia, vim in Abdagesis domo*.

XLIV. Sensit vetus regnandi, falsos in amore odia non fingere. nec ultra moratus, quam dum Scytharum auxilia conciret, pergit properus, et praeve-

niens inimicorum astus, amicorum poenitentiam: neque exuerat paedorem, ut vulgum miseratione adverteret. non fraus, non preces, nihil omissum, quo ambiguos inliceret, prompti firmarentur. Iamque multa manu propinqua Seleucia adventabat; cum Tiridates, simul fama, atque ipso Artabano percussus, distrahi consiliis, iret contra, an bellum cunctatione tractaret. Quibus proelium et festinati casus placebant, *disiectos et longinquitate itineris fessos, ne animo quidem satis ad obsequium coaluisse*, disserunt, *proditores nuper hostesque eius, quem rursum foveant*. Verum Abdageses, *regrediendum in Mesopotamiam*, censebat, *ut amne obiecto, Armeniis interim Elymaeisque et ceteris a tergo excitis, aucti copiis socialibus, et quas Dux Romanus misisset, fortunam tentarent*. Ea sententia valuit, quia plurima auctoritas penes Abdagesen, et Tiridates ignavus ad pericula erat. sed fugae specie discessum: ac, principio a gente Arabum facto, ceteri domos abeunt, vel in castra Artabani: donec Tiridates, cum paucis, in Syriam revector, pudore proditionis omnes exsolvit.

XLV. Idem annus gravi igne urbem adficit, deusta parte Circi, quae Aventino contigua, ipsoque Aventino. quod damnum Caesar ad gloriam vertit, exsolutis domuum et insularum pretiis. Millies sestertium ea munificentia conlocatum; tanto acceptius in vulgum, quanto modicus privatis aedificationibus. Ne publice quidem, nisi duo opera, struxit, templum Augusto, et scenam Pompeiani theatri: eaque perfecta, contemptu ambitionis, an per senectutem, haud dedicavit. sed aestimando cuiusque detrimento quatuor progeneri Caesaris, Cn. Domitius, Cassius Longinus, M. Vinicius, Rubellius Blandus delecti, additusque nominatione Consulum P. Petronius. Et pro ingenio cuiusque quaesiti decretique in Principem honores. quos omiserit receperitque, in incerto fuit,

ob propinquum vitae finem. Neque enim multo post supremi Tiberio Consules, Cn. Accerronius, C. Pontius, Magistratum ceperere; nimia iam potentia Maeronis, qui gratiam C. Caesaris, numquam sibi neglectam, acrius in dies fovebat, inpuleratque, post mortem Claudiae, quam nuptam ei retuli, uxorem suam Enniam, innittendo amore iuvenem indicere, pactoque matrimonii vincire, nihil abnuentem, dum dominationis apisceretur. Nam, etsi commotus ingenio, simulationum tamen falsa in sinu avi perdiderat.

XLVI. Gnarum hoc Principi, eoque dubitavit de tradenda Rep. primum inter nepotes: quorum Druso genitus, sanguine et caritate propior, sed nondum pubertatem ingressus: Germanici filio robur iuventutae, vulgi studia, eaque apud avum odii caussa. Etiam de Claudio agitanti, quod is, composita aetate, bonarum artium cupiens erat, inminuta mens eius obstitit. Sin extra domum successor quaereretur, ne memoria Augusti, ne nomen Caesarum in ludibria et contumelias verterent, metuebat. quippe illi non perinde curae gratia praesentium, quam in posteris ambitio. Mox incertus animi, fesso corpore, consilium, cui inpar erat, fato permisit; iaetis tamen vocibus, per quas intelligeretur providus futurorum. Namque Macroni, non abdita ambage, *Occidentem ab eo deseri, Orientem spectari* exprobravit. Et C. Caesari, forte orto sermone, L. Sullam inridenti, *omnia Sullae vitia, et nullam eiusdem virtutem habiturum*, praedixit. simul crebris cum lacrimis minorem ex nepotibus complexus, truci alterius vultu: *Occides hunc tu*, inquit, *et te alius*. Sed gravescente valetudine, nihil e libidinibus omittebat, in patientia firmitudinem simulans; solitusque eludere medicorum artes, atque eos, qui post tricesimum aetatis annum ad internoscenda corpori suo utilia vel noxia alieni consilii indigerent.

XLVII. Interim Romae futuris etiam post Tiborium caedibus semina iaciebantur. Laelius Balbus Acutiam, P. Vitellii quondam uxorem, maiestatis postulaverat: qua damnata, cum praemium accusatori decerneretur, Iunius Otho, Tribunus plebei, intercessit. unde illis odia, mox Othoni exsilium. Dein multorum amoribus famosa Albucilla, cui matrimonium cum Satrio Secundo, coniurationis indice, fuerat, defertur impietatis in Principem. connectebantur, ut conscii et adulteri eius, Cn. Domitius, Vibius Marsus, L. Arruntius. de claritudine Domitii supra memoravi. Marsus quoque vetustis honoribus et illustribus studiis erat. Sed *testium interrogationi, tormentis servorum, Macronem praesedis*, commentarii ad Senatum missi ferebant: nullaeque in eos Imperatoris litterae suspicionem dabant, invalido ac fortasse ignaro, ficta pleraque, ob inimicitias Macronis notas in Arruntium.

XLVIII. Igitur Domitius, defensionem meditans, Marsus, tamquam inediam destinavisset, produxere vitam: Arruntius, cunctationem et moras suadentibus amicis, *Non eadem omnibus decora*, respondit. *sibi satis aetatis: neque aliud poenitendum, quam quod inter ludibria et pericula anxiam senectam toleravisset, diu Seiano, nunc Macroni, semper alicui potentium invisus; non culpa, sed ut flagitiorum impatiens. Sane paucos et supremos Principis dies posse vitari: quemadmodum evasurum imminentis iuventam? An, cum Tiberius, post tantam rerum experientiam, vi dominationis convulsus et mutatus sit, C. Caesarem, vix finita pueritia, ignarum omnium, aut pessimis innotitum, meliora capessiturum, Macrone duce? qui, ut deterior, ad opprimendum Seianum delectus, plura per scelera Remp. conflictavisset. prospectare iam se acris servitium, eoque fugere simul acta et instantia. Haec vatis in modum dictitans, venas resolvit. Docu-*

mento sequentia erunt, bene Arruntina morte usum. Albucilla inrito ictu a semet vulnerata, iussu Senatus in carcerem fertur. Stuprorum eius ministri, *Carisidius Sacerdos, Praetorius, ut in insulam deportaretur; Pontius Fregellanus amitteret ordinem Senatorium; et eadem poenae in Laelium Balbum decernuntur.* id quidem a laetantibus, quia Balbus truci eloquentia habebatur, promptus adversum insontes.

XLIX. Iisdem diebus Sex. Papinius, Consulari familia, repentinum et informem exitum delegit, iacto in praiceps corpore. caussa ad matrem referebatur; quae, pridem repudiata, adsentationibus atque luxu perpulisset iuvenem ad ea, quorum effugium non nisi morte inveniret. Igitur accusata in Senatu, quamquam genua Patrum advolveretur, *luctunque communem, et magis inbecillum, tali super casu, femininarum animum,* aliaque in eundem dolorem moesta et miseranda diu ferret, urbe tamen in decem annos prohibita est, donec minor filius lubricum iuventae exiret.

L. Iam Tiberium corpus, iam vires, nondum dissimulatio deserebat. idem animi rigor: sermone ac vultu intentus, quaesita interdum comitate quamvis manifestam defectionem tegebat: mutatisque saepius locis, tandem apud promontorium Miseni coesedit, in villa, cui L. Lucullus quondam dominus. illic, eum adpropinquare supremis, tali modo compertum. erat medicus, arte insignis, nomine Charicles, non quidem regere valetudines Principis solitus, consilii tamen copiam praebere. Is, velut propria ad negotia digrediens, et per speciem officii, manum complexus, pulsus venarum adigit. neque fefellit. nam Tiberius, incertum an offensus, tantoque magis iram premens, *instaurari epulas iubet, discumbitque ultra solitum; quasi honori abeuntis amici tribueret.* Charicles tamen, *labi spiritum, nec ultra biduum duraturum, Ma-*

croni firmavit. inde cuncta conloquiis inter praesentes, nuntiis apud Legatos et exercitus festinabantur. XVII. Kal. Aprilis, interclusa anima, creditus est mortalitatem explevisse. Et multo gratantum concursu, ad capienda imperii primordia C. Caesar egrediebatur: cum repente adfertur, *redire Tiberio vocem ac visus, vocarique, qui recreandae defectioni cibum adferrent.* pavor hinc in omnes: et ceteri passim dispergi, se quisque maestum aut nescium fingere: Caesar, in silentium fixus, a summa spe novissima expectabat: Macro intrepidus, *opprimi senem iniectu multae vestis,* iubet, *discedique ab limine.* Sic Tiberius finivit, octavo et septuagesimo aetatis anno.

LI. Pater ei Nero, et utrimque origo gentis Claudiae, quamquam mater in Liviam et mox Iuliam familiam adoptionibus transierit. Casus prima ab infantia accipites. nam proscriptum patrem exsul secutus, ubi domum Augusti privignus introiit, multis aemulis conflictatus est, dum Marcellus et Agrippa, mox Caius Luciusque Caesares, viguere. Etiam frater eius, Drusus, prosperiore civium amore erat. Sed maxime in lubrico egit, accepta in matrimonium Iulia, inpudicitiam uxoris tolerans, aut declinans. Deinde Rhodo regressus, vacuos Principis Penates duodecim annis, mox rei Romanae arbitrium tribus ferme et viginti obtinuit. Morum quoque tempora illi diversa: egregium vita famaque, quoad privatus, vel in imperiis sub Augusto fuit: occultum ac subdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Drusus superfuere. idem inter bona malaque mixtus, incolumi matre: instabilis saevitia, sed obtectis libidinibus, dum Seianum dilexit timuitve: postremo in scelera simul ac dedecora prorupit, postquam, remoto pudore et metu, suo tantum ingenio utebatur.